

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ
MELCHIOR WATHELET
της 14ης Νοεμβρίου 2013¹

Υπόθεση C-609/12

Ehrmann AG
κατά
Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV

[αίτηση του Bundesgerichtshof (Γερμανία) για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως]

«Προστασία των καταναλωτών — Ισχυρισμοί επί θεμάτων υγείας που διατυπώνονται στα τρόφιμα —
Ειδικές προϋποθέσεις — Διαχρονικό πεδίο εφαρμογής»

I – Εισαγωγή

1. Με την παρούσα αίτηση προδικαστικής αποφάσεως, το Bundesgerichtshof (Γερμανία) ζητεί από το Δικαστήριο να ερμηνεύσει τα άρθρα 10, παράγραφοι 1 και 2, 28, παράγραφος 5, και 29 του κανονισμού (ΕΚ) 1924/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με τους ισχυρισμούς διατροφής και υγείας που διατυπώνονται στα τρόφιμα², όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 116/2010 της Επιτροπής, της 9ης Φεβρουαρίου 2010³ (στο εξής: κανονισμός 1924/2006 ή κανονισμός).

2. Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο δίκης μεταξύ της Ehrmann AG (στο εξής: Ehrmann) και της Zentrale zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs eV (Ένωση για την πάταξη του αθέμιτου ανταγωνισμού, στο εξής: ZBW) σε σχέση με τη διαχρονική εφαρμογή των υποχρεώσεων που προβλέπονται στο άρθρο 10 του κανονισμού 1924/2006.

II – Το νομικό πλαίσιο

A – Η νομοθεσία της Ένωσης

3. Το άρθρο 1, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 1924/2006 προβλέπει τα εξής:

«1. Ο παρών κανονισμός αποσκοπεί στην εναρμόνιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που έχουν σχέση με τη χρήση των ισχυρισμών επί θεμάτων διατροφής και υγείας που διατυπώνονται για τα τρόφιμα ώστε να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική λειτουργία της εσωτερικής αγοράς και η παροχή υψηλού επιπέδου προστασίας του καταναλωτή.

1 — Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

2 — ΕΕ L 404, σ. 9, και διορθωτικό στην ΕΕ 2007, L 12, σ. 3.

3 — ΕΕ L 37, σ. 16.

2. Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται στους ισχυρισμούς επί θεμάτων διατροφής και υγείας οι οποίοι διατυπώνονται στις εμπορικές ανακοινώσεις, είτε στην επισήμανση, είτε την παρουσίαση ή τη διαφήμιση των τροφίμων που διατίθενται ως έχουν στον τελικό καταναλωτή.»

4. Το άρθρο 2, παράγραφος 2, του κανονισμού αυτού ορίζει τις έννοιες του «ισχυρισμού» και του «ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας» στα σημεία του 1 και 5 ως εξής:

«1) “ισχυρισμός” [είναι] κάθε μήνυμα ή απεικόνιση, η οποία δεν είναι υποχρεωτική σύμφωνα με την κοινοτική ή εθνική νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένης τυχόν εικαστικής, γραφικής ή συμβολικής απεικόνισης, υπό οποιαδήποτε μορφή, η οποία δηλώνει, υπονοεί ή οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το τρόφιμο έχει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά,

[...]

5) “ισχυρισμός επί θεμάτων υγείας” [είναι] κάθε ισχυρισμός που δηλώνει, υπονοεί ή οδηγεί στο συμπέρασμα ότι υπάρχει σχέση μεταξύ κατηγορίας τροφίμων, τροφίμου ή συστατικού του και της υγείας».

5. Το άρθρο 3 του εν λόγω κανονισμού, που φέρει τον τίτλο «Γενικές αρχές για όλους τους ισχυρισμούς», ορίζει τα εξής:

«Οι ισχυρισμοί επί θεμάτων διατροφής και υγείας μπορούν να χρησιμοποιούνται στην επισήμανση, στην παρουσίαση και στη διαφήμιση των τροφίμων που διατίθενται στην αγορά εντός της Κοινότητας μόνον εάν συμμορφώνονται με τις διατάξεις του παρόντος κανονισμού.

Με την επιφύλαξη των οδηγιών 2000/13/ΕΚ και 84/450/ΕΟΚ, η χρήση των ισχυρισμών επί θεμάτων διατροφής και υγείας δεν πρέπει:

α) να είναι ψευδής, διφορούμενη ή παραπλανητική·

[...].».

6. Το άρθρο 10 του ίδιου κανονισμού ορίζει τα εξής:

«1. Οι ισχυρισμοί επί θεμάτων υγείας απαγορεύονται, εκτός εάν συνάδουν προς τις γενικές απαιτήσεις του Κεφαλαίου II και τις ειδικές απαιτήσεις του παρόντος Κεφαλαίου και έχουν εγκριθεί σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό και περιλαμβάνονται στους καταλόγους εγκεκριμένων ισχυρισμών που προβλέπονται στα άρθρα 13 και 14.

2. Οι ισχυρισμοί επί θεμάτων υγείας επιτρέπονται μόνον εφόσον στην επισήμανση ή, εάν δεν υπάρχει επισήμανση, στην παρουσίαση και τη διαφήμιση, περιλαμβάνονται οι ακόλουθες πληροφορίες:

α) δήλωση που να επισημαίνει τη σπουδαιότητα μιας ποικίλης και ισορροπημένης διατροφής και ενός υγιεινού τρόπου ζωής·

β) η ποσότητα του τροφίμου και ο τρόπος κατανάλωσης που απαιτούνται ώστε να επιτευχθεί το ευεργετικό αποτέλεσμα που δηλώνει ο ισχυρισμός·

γ) κατά περίπτωση, δήλωση προς τα άτομα που πρέπει να αποφεύγουν την κατανάλωση του τροφίμου, και

δ) κατάλληλη προειδοποίηση για τα προϊόντα που ενδέχεται να αποτελούν κίνδυνο για την υγεία σε περίπτωση υπερβολικής κατανάλωσής τους.

3. Η μνεία γενικών, μη προσδιοριζομένων, ευεργετικών αποτελεσμάτων της θρεπτικής ουσίας ή του τροφίμου στο σύνολο της υγείας ή στην ευεξία ως αποτέλεσμα καλής υγείας είναι δυνατή μόνον εάν συνοδεύεται από συγκεκριμένο ισχυρισμό επί θεμάτων υγείας, ο οποίος περιλαμβάνεται στους καταλόγους των άρθρων 13 ή 14.

[...]»

7. Το άρθρο 13 του κανονισμού 1924/2006, που φέρει τον τίτλο «Ισχυρισμοί επί θεμάτων υγείας, εξαιρουμένων όσων αφορούν τη μείωση του κινδύνου εκδήλωσης ασθένειας και την ανάπτυξη και υγεία των παιδιών», ορίζει τα εξής:

«1. Οι ισχυρισμοί επί θεμάτων υγείας οι οποίοι περιγράφουν ή μνημονεύουν:

- α) τον ρόλο μιας θρεπτικής ή άλλης ουσίας στην αύξηση, την ανάπτυξη και τις λειτουργίες του οργανισμού· ή
- β) ψυχολογικές λειτουργίες και λειτουργίες συμπεριφοράς· ή
- γ) με την επιφύλαξη της οδηγίας 96/8/ΕΚ, αδυνάτισμα ή έλεγχο του βάρους ή μείωση του αισθήματος πείνας ή αύξηση του αισθήματος κορεσμού ή μείωση της διαθέσιμης ενέργειας από τη διαίτα,

και οι οποίοι επισημαίνονται στον κατάλογο της παραγράφου 3, επιτρέπονται χωρίς προσφυγή στις διαδικασίες των άρθρων 15 έως 19, εφόσον:

- i) βασίζονται σε γενικώς αποδεκτά επιστημονικά στοιχεία και
- ii) είναι ευκόλως κατανοητοί από τον μέσο καταναλωτή.

2. Τα κράτη μέλη υποβάλλουν στην Επιτροπή καταλόγους με ισχυρισμούς, όπως αναφέρεται στην παράγραφο 1, το αργότερο έως 31 Ιανουαρίου 2008, συνοδευόμενους από τους σχετικούς όρους και από αναφορές στη σχετική επιστημονική αιτιολόγηση.

3. Ύστερα από διαβούλευση με την Αρχή, η Επιτροπή θεσπίζει, με τη διαδικασία του άρθρου 24, παράγραφος 2, κοινοτικό κατάλογο επιτρεπόμενων ισχυρισμών, όπως αναφέρεται στην παράγραφο 1, καθώς και όλους τους αναγκαίους όρους για τη χρήση αυτών των ισχυρισμών, το αργότερο έως 31 Ιανουαρίου 2010.

[...]»

8. Το άρθρο 28 του κανονισμού αυτού, που είναι αφιερωμένο στα μεταβατικά μέτρα, προβλέπει τα εξής:

«1. Τα τρόφιμα που διατίθενται στην αγορά ή επισημαίνονται πριν από την ημερομηνία εφαρμογής του παρόντος κανονισμού και τα οποία δεν συμμορφώνονται προς τον παρόντα κανονισμό δύνανται να διατίθενται στην αγορά μέχρι την ημερομηνία λήξεώς τους, αλλά όχι μετά την 31 Ιουλίου 2009. Όσον αφορά το άρθρο 4, παράγραφος 1, τα τρόφιμα δύνανται να διατίθενται στην αγορά έως τη συμπλήρωση εικοσιτεσσάρων μηνών, κατ' ανώτατο όριο, μετά τον καθορισμό των σχετικών θρεπτικών χαρακτηριστικών και των προϋποθέσεων χρήσης τους.

2. Τα προϊόντα που φέρουν εμπορικά σήματα ή εμπορικές ονομασίες που υπήρχαν πριν από την 1η Ιανουαρίου 2005 και δεν είναι σύμφωνα με τον παρόντα κανονισμό μπορούν να διατίθενται στην αγορά μέχρι τις 19 Ιανουαρίου 2022, χρονικό σημείο μετά το οποίο εφαρμόζονται οι διατάξεις του παρόντος κανονισμού.

3. Οι ισχυρισμοί επί θεμάτων διατροφής οι οποίοι χρησιμοποιούνταν σε κράτος μέλος πριν από την 1η Ιανουαρίου 2006 σύμφωνα με εθνικές διατάξεις που ισχύουν για αυτούς και οι οποίοι δεν περιλαμβάνονται στο Παράρτημα, μπορούν να εξακολουθήσουν να χρησιμοποιούνται μέχρι 19 Ιανουαρίου 2010, υπ' ευθύνη των υπευθύνων των επιχειρήσεων τροφίμων και με την επιφύλαξη της λήψης μέτρων διασφάλισης κατά το άρθρο 24.

4. Οι ισχυρισμοί επί θεμάτων διατροφής υπό μορφή εικαστικής, γραφικής ή συμβολικής απεικόνισης, που συμμορφώνονται προς τις γενικές αρχές του παρόντος κανονισμού, οι οποίοι δεν περιλαμβάνονται στο Παράρτημα και χρησιμοποιούνται σύμφωνα με τους ειδικούς όρους και κριτήρια που έχουν καταρτισθεί στα πλαίσια των εθνικών διατάξεων ή κανόνων, υπόκεινται στα εξής:

- α) Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή, μέχρι τις 31 Ιανουαρίου 2008 το αργότερο, τους ισχυρισμούς επί θεμάτων διατροφής και τις εθνικές διατάξεις ή κανόνες που εφαρμόζονται, μαζί με επιστημονικά δεδομένα προς στήριξη των διατάξεων ή των κανόνων αυτών·
- β) Η Επιτροπή εκδίδει, σύμφωνα με την κανονιστική διαδικασία με έλεγχο του άρθρου 25 παράγραφος 3, απόφαση σχετικά με τη χρήση των ισχυρισμών αυτών, η οποία έχει ως αντικείμενο την τροποποίηση μη ουσιωδών στοιχείων του παρόντος κανονισμού.

Ισχυρισμοί επί θεμάτων διατροφής που δεν εγκρίνονται δυνάμει της διαδικασίας αυτής μπορούν να εξακολουθήσουν να χρησιμοποιούνται για δώδεκα μήνες μετά την έκδοση της απόφασης.

5. Οι ισχυρισμοί επί θεμάτων υγείας του άρθρου 13, παράγραφος 1, στοιχείο α', επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται από την ημερομηνία έναρξης ισχύος του παρόντος κανονισμού μέχρι την έγκριση του καταλόγου του άρθρου 13, παράγραφος 3, με ευθύνη των επιχειρήσεων τροφίμων, υπό τον όρον ότι είναι σύμφωνοι με τον παρόντα κανονισμό και με τις ισχύουσες εθνικές διατάξεις που εφαρμόζονται σε αυτούς, και με την επιφύλαξη της λήψης μέτρων διασφάλισης κατά το άρθρο 24.

[...]

9. Το άρθρο 29 του κανονισμού αυτού ορίζει τα εξής:

«Ο παρών κανονισμός αρχίζει να ισχύει την εικοστή ημέρα μετά τη δημοσίευσή του στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Εφαρμόζεται από την 1η Ιουλίου 2007.

Ο παρών κανονισμός είναι δεσμευτικός ως προς όλα τα μέρη του και ισχύει άμεσα σε κάθε κράτος μέλος. [...]

B – Η γερμανική νομοθεσία

10. Ο κώδικας περί τροφίμων, ειδών πρώτης ανάγκης και ζωοτροφών (Lebensmittel-Bedarfsgegenstände- und Futtermittelgesetzbuch, στο εξής: LFGB), ως ίσχυε στην υπόθεση της κύριας δίκης, ορίζει, στο άρθρο του 11 με τίτλο «Διατάξεις περί προστασίας από την παραπλάνηση», τα εξής:

«1) Απαγορεύεται η εμπορία τροφίμων με παραπλανητική ονομασία ή παραπλανητικές ενδείξεις ή παρουσίαση και η διαφήμιση τροφίμων, γενικώς ή συγκεκριμένως, με χρήση ανακριβών ή παραπλανητικών στοιχείων. Συντρέχει περίπτωση παραπλάνησης όταν

1. χρησιμοποιούνται αναφορικά με ένα τρόφιμο ονομασίες, στοιχεία, συσκευασίες, παρουσιάσεις ή λοιπά στοιχεία περί των χαρακτηριστικών τους, ειδικότερα περί του είδους τους, των ιδιοτήτων τους, των συστατικών τους, της ποσότητάς τους, της δυνατότητας συντηρήσεώς τους, της καταγωγής τους, της προελεύσεως ή του τρόπου παραγωγής τους, ικανά να παραπλανήσουν·

[...]».

III – Τα πραγματικά περιστατικά, η διαδικασία και το προδικαστικό ερώτημα

11. Από την απόφαση περί παραπομπής προκύπτει ότι η Ehrmann παρασκευάζει και διανέμει γαλακτοκομικά προϊόντα, στα οποία συγκαταλέγεται ένα λευκό τυρόπηγμα με φρούτα (Monsterbacke) το οποίο διατίθεται στο εμπόριο σε συσκευασίες πωλήσεως αποτελούμενες από έξι κύπελλα των 50 γραμμαρίων (g) (στο εξής: επίμαχο προϊόν).

12. Κατά τον πίνακα θρεπτικής αξίας που βρίσκεται στην πλαϊνή επιφάνεια της συσκευασίας, το προϊόν της εναγομένης παρέχει ανά 100 g ενέργεια 105 kcal, σάκχαρα 13 g, λιπαρά 2,9 g και ασβέστιο 130 mg. Σε 100 g αγελαδινού γάλακτος περιέχονται επίσης 130 mg ασβεστίου, ενώ η περιεκτικότητα του γάλακτος σε σάκχαρα ανέρχεται μόλις σε 4,7 g.

13. Κατά το έτος 2010, το διαφημιστικό σύνθημα «Τόσο σημαντικό όσο το καθημερινό ποτήρι γάλα!» (στο εξής: επίδικο σύνθημα) τυπώθηκε στην επιφάνεια κάθε συσκευασίας του επίμαχου προϊόντος. Η συσκευασία δεν περιελάμβανε καμία από τις ενδείξεις που απαιτούνται από το άρθρο 10, παράγραφος 2, στοιχεία α' έως δ', του κανονισμού 1924/2006, ώστε να μπορούν να χρησιμοποιηθούν ισχυρισμοί επί θεμάτων υγείας στην επισήμανση της συσκευασίας ή στην παρουσίαση των τροφίμων.

14. Η ZBW θεώρησε ότι το διαφημιστικό σύνθημα ήταν παραπλανητικό, με το αιτιολογικό ότι δεν επισημαινόταν η σαφώς υψηλότερη περιεκτικότητα του επίμαχου προϊόντος σε σάκχαρα σε σχέση με το γάλα. Επιπλέον, θεώρησε ότι το σύνθημα αυτό δεν συνάδει προς τα άρθρα 9 και 10 του κανονισμού 1924/2006, στο μέτρο που περιελάμβανε ισχυρισμούς επί θεμάτων διατροφής και υγείας. Συναφώς, η αναφορά στο γάλα δηλώνει, τουλάχιστον εμμέσως, ότι το διατιθέμενο προϊόν περιέχει εξίσου πολύ ασβέστιο και, επομένως, δεν πρόκειται για απλή περιγραφή ποιοτικού στοιχείου, αλλά για υπόσχεση ευεργετικού αποτελέσματος στην υγεία του καταναλωτή.

15. Κατά συνέπεια, η ZBW άσκησε ενώπιον του Landgericht Stuttgart αγωγή περί παραλείψεως και αποδόσεως των εξόδων οχλήσεως.

16. Η Ehrmann ζήτησε την απόρριψη της αγωγής, διατεινόμενη ότι το προϊόν της συνιστά εναλλακτικό τρόφιμο παρεμφερές του γάλακτος και ότι η χαμηλού επιπέδου διαφορά περιεκτικότητας σε σάκχαρα δεν είναι σημαντική. Επιπλέον, το επίδικο σύνθημα δεν οδηγεί στο συμπέρασμα ότι το προϊόν διαθέτει ιδιαίτερη θρεπτική ιδιότητα και, ως εκ τούτου, συνιστά μόνο περιγραφή ποιοτικού στοιχείου, η οποία δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1924/2006. Η Ehrmann υποστήριξε, επίσης, ότι η διάταξη του άρθρου 10, παράγραφος 2, του κανονισμού 1924/2006 δεν μπορούσε να εφαρμοσθεί κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της διαφοράς της κύριας δίκης, όπως προκύπτει από το άρθρο 28, παράγραφος 5, του εν λόγω κανονισμού.

17. Το Landgericht Stuttgart απέρριψε την αγωγή της ZBW. Επιληφθέν εφέσεως, το Oberlandesgericht Stuttgart δέχθηκε, αντιθέτως, την αγωγή παραλείψεως και αποδόσεως των εξόδων οχλήσεως με απόφαση της 3ης Φεβρουαρίου 2011.

18. Κατά το δικαστήριο αυτό, το επίδικο σύνθημα δεν συνιστούσε ισχυρισμό επί θεμάτων διατροφής ή υγείας υπό την έννοια του κανονισμού 1924/2006. Δεν ενέπιπτε, κατά συνέπεια, στο πεδίο εφαρμογής του. Το δευτεροβάθμιο δικαστήριο έκρινε, πάντως, ότι το επίδικο σύνθημα ήταν παραπλανητικό, υπό την έννοια του άρθρου 11, παράγραφος 1, δεύτερο εδάφιο, σημείο 1, του LFGB, εφόσον το επίμαχο προϊόν είχε, επί ίσης ποσότητας, πολύ υψηλότερη περιεκτικότητα σε σάκχαρα από ό,τι το πλήρες γάλα.

19. Η Ehrmann άσκησε αίτηση αναιρέσεως κατά της αποφάσεως του Oberlandesgericht Stuttgart ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Κατά την αναιρεσίουσα, το επίδικο σύνθημα δεν είναι παραπλανητικό υπό την έννοια του άρθρου 11, παράγραφος 1, του LFGB. Δεν συνιστά επίσης ισχυρισμό επί θεμάτων διατροφής, υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, σημείο 4, του κανονισμού 1924/2006, αλλά ισχυρισμό επί θεμάτων υγείας, υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, σημείο 5, του κανονισμού αυτού και σύμφωνα με την απόφαση *Deutsches Weintor*⁴. Πράγματι, το ως άνω σύνθημα υπαινίσσεται μια σχέση μεταξύ του επίμαχου προϊόντος και της υγείας του καταναλωτή, η οποία αρκεί για να το καταστήσει «ισχυρισμό επί θεμάτων υγείας».

20. Το αιτούν δικαστήριο τονίζει συναφώς ότι, κατά το έτος 2010, που ήταν ο κρίσιμος χρόνος για τη διαφορά της κύριας δίκης, καμία από τις πληροφορίες των οποίων γίνεται μνεία στο άρθρο 10, παράγραφος 2, του κανονισμού 1924/2006 δεν περιλαμβανόταν στην επισήμανση του επίμαχου προϊόντος. Επομένως, έχοντας να επιλέξει μεταξύ πλειόνων δυνατών ερμηνευτικών εκδοχών ως προς τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου αυτού κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών, το Bundesgerichtshof αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα: «Έπρεπε οι υποχρεώσεις επισήμανσεως κατά το άρθρο 10, παράγραφος 2, του κανονισμού (ΕΚ) 1924/2006 να τηρούνται ήδη από το έτος 2010;»

21. Η Ehrmann και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή κατέθεσαν γραπτές παρατηρήσεις. Έλαβε χώρα προφορική συζήτηση, με την παρουσία των δύο αυτών μερών, στις 10 Οκτωβρίου 2013.

IV – Νομική ανάλυση

A – Προκαταρκτικές παρατηρήσεις για τον ρόλο του Δικαστηρίου στην εφαρμογή του κανόνα δικαίου της Ένωσης στα πραγματικά περιστατικά

22. Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως περιλαμβάνει ένα μόνον ερώτημα, που έχει διατυπωθεί κατά τρόπο σαφή, ακριβή και συνοπτικό: ήσαν οι υποχρεώσεις του άρθρου 10, παράγραφος 2, του κανονισμού 1924/2006 εφαρμοστέες, κατά τα άρθρα 28 και 29 του εν λόγω κανονισμού, το 2010;

23. Είναι προφανές ότι το ερώτημα αυτό έχει λόγο υπάρξεως μόνον εφόσον το επίδικο σύνθημα ισοδυναμεί με ισχυρισμό επί θεμάτων υγείας υπό την έννοια του ως άνω κανονισμού. Πάντως, από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο έχει ήδη αποφανθεί επί του θέματος αυτού. Πράγματι, το αιτούν δικαστήριο «εκτιμά ότι το επίδικο διαφημιστικό σύνθημα δεν είναι παραπλανητικό υπό την έννοια [της εθνικής κανονιστικής ρυθμίσεως]. Κατά το Bundesgerichtshof, το σύνθημα αυτό δεν συνιστά ούτε ισχυρισμό επί θεμάτων διατροφής κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, σημείο 4, του κανονισμού 1924/2006, αλλά ισχυρισμό επί θεμάτων υγείας κατά την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 2, σημείο 5, του εν λόγω κανονισμού»⁵.

4 — Απόφαση της 6ης Σεπτεμβρίου 2012, C-544/10 (σκέψη 34).

5 — Σκέψη 9 της αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, η υπογράμμιση δική μου.

24. Το Bundesgerichtshof διευκρινίζει, στη συνέχεια, ότι «συνάγει αυτό το συμπέρασμα βάσει της αποφάσεως του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης στην προπαρατεθείσα υπόθεση *Deutsches Weintor*⁶.

25. Πάντως, το ζήτημα του ίδιου του ορισμού του «ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας» τέθηκε από τους διαδίκους της κύριας δίκης, τόσο στις γραπτές παρατηρήσεις τους όσο και κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση. Η Ehrmann εκτιμά ότι η προκειμένη πρόταση του συλλογισμού του αιτούντος δικαστηρίου —ότι το επίδικο σύνθημα είναι ισχυρισμός επί θεμάτων υγείας— είναι εσφαλμένη. Στο Δικαστήριο απόκειται να επισημάνει το ως άνω σφάλμα στο αιτούν δικαστήριο, προκειμένου αυτό, υπό το πρίσμα της ορθής ερμηνείας του κανονισμού 1924/2006, να αλλάξει τον νομικό χαρακτηρισμό του επίδικου συνθήματος.

26. Νομίζω, αντιθέτως, ότι δεν απόκειται εν προκειμένω στο Δικαστήριο να επανεξετάσει την εκτίμηση του αιτούντος δικαστηρίου, το οποίο οριοθέτησε το νομικό και πραγματικό πλαίσιο της διαφοράς που ήχθη ενώπιόν του και δεν περιέλαβε την πτυχή αυτή του προβλήματος στο ερώτημά του.

27. Πράγματι, το Δικαστήριο έχει κρίνει παγίως τα εξής:

«20. [...] στο πλαίσιο της προβλεπομένης από το άρθρο [267 ΣΛΕΕ] συνεργασίας μεταξύ του Δικαστηρίου και των εθνικών δικαστηρίων, απόκειται αποκλειστικώς και μόνο στο εθνικό δικαστήριο, που έχει επιληφθεί της διαφοράς και φέρει την ευθύνη της αποφάσεως που πρόκειται να εκδοθεί, να εκτιμήσει, λαμβανομένων υπόψη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών της υποθέσεως που εκκρεμεί ενώπιόν του, τόσο το αν η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως είναι αναγκαία προκειμένου να μπορέσει να εκδώσει τη δική του απόφαση όσο και τη λυσιτέλεια των ερωτημάτων που υποβάλλει στο Δικαστήριο [...].

21. Επομένως, μόνον ο εθνικός δικαστής δύναται να καθορίσει τα ερωτήματα που πρέπει να υποβληθούν στο Δικαστήριο, οι δε διάδικοι δεν δύνανται να αλλάξουν το περιεχόμενό τους [...].

22. Άλλωστε, η τροποποίηση της ουσίας των προδικαστικών ερωτημάτων [κατόπιν αιτήσεως των μερών] ή η απάντηση στα συμπληρωματικά ερωτήματα που μνημονεύουν οι διάδικοι της κύριας δίκης στις παρατηρήσεις τους θα ήταν ασυμβίβαστη προς τον ρόλο που έχει αναθέσει στο Δικαστήριο το άρθρο [267 ΣΛΕΕ], καθώς και προς την υποχρέωση του Δικαστηρίου να διασφαλίζει στις κυβερνήσεις των κρατών μελών και στα ενδιαφερόμενα μέρη τη δυνατότητα να υποβάλουν παρατηρήσεις σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού ΕΚ του Δικαστηρίου, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι, βάσει της διατάξεως αυτής, στα ενδιαφερόμενα μέρη κοινοποιούνται μόνο οι αποφάσεις περί παραπομπής [...]»⁷.

28. Η υιοθέτηση όμως της απόψεως της Ehrmann θα υποχρέωνε το Δικαστήριο να ερμηνεύσει την έννοια του ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας, δηλαδή το άρθρο 2, παράγραφος 2, σημείο 5, του κανονισμού 1924/2006, ενώ το ερώτημα αυτό δεν υποβλήθηκε από το Bundesgerichtshof, το οποίο δεν διατύπωσε αμφιβολίες, στην απόφαση περί παραπομπής, ως προς τη διατύπωση ότι η μνεία «Τόσο σημαντικό όσο το καθημερινό ποτήρι γάλα!» ήταν ισχυρισμός επί θεμάτων υγείας. Κατά συνέπεια, όπως το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να κρίνει σε παρεμφερείς περιστάσεις, εκτιμώ ότι δεν πρέπει να αποφανθεί επί του ζητήματος αυτού στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως.

6 — Σκέψη 9.

7 — Απόφαση της 15ης Οκτωβρίου 2009, C-138/08, *Hochtief και Linde-Kca-Dresden* (Συλλογή 2009, σ. I-9889, σκέψεις 20 έως 22). Βλ. και την απόφαση της 14ης Απριλίου 2011, C-42/10, C-45/10 και C-57/10, *Vlaamse Dierenartsenvereniging και Janssens* (Συλλογή 2011, σ. I-2975, σκέψεις 42 έως 44).

29. Η περίπτωση αυτή είναι πανομοιότυπη προς αυτή της υποθέσεως *Felicitas Rickmers-Linie*⁸, όπου η προσφεύγουσα υποστήριξε ότι, κατ' αρχάς, έπρεπε να δοθεί απάντηση στο ερώτημα επί του οποίου βασιζόταν το ερώτημα τού *Finanzgericht Hamburg*, δηλαδή αν πράξη όπως η προκειμένη πρέπει να θεωρηθεί ως πράξη υποκειμένη σε φόρο κατά την έννοια της οδηγίας 69/335 του Συμβουλίου, της 17ης Ιουλίου 1969, περί των εμμέσων φόρων των επιβαλλομένων επί των συγκεντρώσεων κεφαλαίων (ΕΕ ειδ. έκδ. 09/001, σ. 20), παρά το γεγονός ότι από πλευράς του φόρου εισφοράς αποτελεί καθαρό πλάσμα και ούτε επηρεάζει την ύπαρξη της εταιρίας ούτε μεταβάλλει τη γενική διάρθρωσή της από νομικής και οικονομικής απόψεως.

30. Πάντως, όταν η εν λόγω αίτηση υποβλήθηκε στην κρίση του, το Δικαστήριο έκρινε ότι «[τ]ο ερώτημα όμως αυτό, που προϋποθέτει την ερμηνεία των άρθρων 3 (παράγραφος 2) και 4 της οδηγίας, δεν υπεβλήθη από το *Finanzgericht Hamburg*, το οποίο δεν διατυπώνει στη διάταξή του περί παραπομπής αμφιβολίες ως προς το αν μια πράξη όπως η προκειμένη υπόκειται στον φόρο εισφοράς. Δεν χρειάζεται, επομένως, να δοθεί απάντηση στο ερώτημα αυτό κατά την παρούσα προδικαστικής φύσεως διαδικασία»⁹.

31. Βεβαίως, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, μολονότι, «[...] δεν έχει αρμοδιότητα, στο πλαίσιο του άρθρου [267 ΣΛΕΕ], να εφαρμόζει τους κοινοτικούς κανόνες δικαίου σε συγκεκριμένη περίπτωση [...]»¹⁰, μπορεί ωστόσο «[...] να παρέχει στο εθνικό δικαστήριο όλα τα στοιχεία ερμηνείας που αφορούν το κοινοτικό δίκαιο τα οποία θα μπορούσαν να είναι χρήσιμα για την εκτίμηση των αποτελεσμάτων των διατάξεων αυτού»¹¹.

32. Στις προτάσεις που ανέπτυξε στην υπόθεση C-409/06, *Winner Wetten*, ο γενικός εισαγγελέας Υ. Βοτ ανέφερε επίσης ότι, στις περιπτώσεις κατά τις οποίες το βάσιμο της εκτιμήσεως του αιτούντος δικαστηρίου επιδεχόταν αμφισβήτηση, ήταν υπέρ της «[...] εκ μέρους του Δικαστηρίου παροχή[ς] προς το αιτούν δικαστήριο, στο πλαίσιο του πνεύματος συνεργασίας που διαπνέει τη διαδικασία προδικαστικής παραπομπής και προς τον σκοπό παροχής προς το αιτούν δικαστήριο όλων των συναφών με την ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου στοιχείων που μπορούν να αποδειχθούν λυσιτελή για την επίλυση της διαφοράς, υποδείξεων οι οποίες θα του επιτρέψουν να εξετάσει εκ νέου το βάσιμο της θέσεως από την οποία εκκινεί»¹².

33. Πάντως, δεν νομίζω ότι η δυνατότητα αυτή πρέπει να εφαρμοστεί εν προκειμένω, διότι, αντίθετα προς την *Ehrmann*, φρονώ ότι το *Bundesgerichtshof* εφάρμοσε ορθώς, επί τη βάσει της μέχρι τούδε νομολογίας του Δικαστηρίου, την έννοια του ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας, όπως ορίζεται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, σημείο 5, του κανονισμού 1924/2006.

34. Κατά συνέπεια, δεν θεωρώ αναγκαίο να παρασχεθούν στο *Bundesgerichtshof* διευκρινίσεις όσον αφορά την έννοια του ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας.

35. Αντιθέτως, μολονότι το ζήτημα εκτέθηκε εν συντομία από την Επιτροπή στις γραπτές παρατηρήσεις της, θα μπορούσε να αμφισβητηθεί η ορθότητα της ίδιας της επιλογής της εφαρμοστέας διατάξεως.

8 — Απόφαση της 15ης Ιουλίου 1982, 270/81 (Συλλογή 1982, σ. 2771).

9 — Όπ.π. (σκέψη 9).

10 — Απόφαση της 18ης Δεκεμβρίου 2007, C-220/06, *Asociación Profesional de Empresas de Reparto y Manipulado de Correspondencia* (Συλλογή 2007, σ. I-12175, σκέψη 36).

11 — Όπ.π. (σκέψη 36).

12 — Σημείο 35 των προτάσεων που ανέπτυξε στις 26 Ιανουαρίου 2010 στην υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 8ης Σεπτεμβρίου 2010, C-409/06, *Winner Wetten* (Συλλογή 2010, σ. I-8015).

36. Πράγματι, όπως αποκαλύπτει η Επιτροπή, το επίδικο σύνθημα θα μπορούσε να αναφέρεται σε γενικά, μη προσδιοριζόμενα, ευεργετικά αποτελέσματα ενός τροφίμου (του γάλακτος) στο σύνολο της υγείας. Ένα σύνθημα, όμως, του τύπου αυτού απαγορεύεται από το άρθρο 10, παράγραφος 3, του κανονισμού 1924/2006, εκτός εάν συνοδεύεται από συγκεκριμένο ισχυρισμό επί θεμάτων υγείας, ο οποίος περιλαμβάνεται στους καταλόγους που προβλέπονται στο άρθρο 13 ή 14 του εν λόγω κανονισμού, πράγμα που δεν φαίνεται να συμβαίνει εν προκειμένω. Θα ανέκυπτε στην περίπτωση αυτή το πρόβλημα της δυνατότητας εφαρμογής *ratione temporis* του άρθρου 10, παράγραφος 3, του κανονισμού.

37. Δεδομένου όμως ότι το ερώτημα αυτό, όπως και το ερώτημα που υπέβαλε για το ίδιο θέμα το αιτούν δικαστήριο όσον αφορά το άρθρο 10, παράγραφος 2, του κανονισμού, θα τεθεί μόνον εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι το Bundesgerichtshof ορθώς εφάρμοσε την έννοια του ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας, θα εξετάσω, πρώτον, επικουρικός και εκ προοιμίου (εφόσον εκτιμώ, κατά κύριο λόγο, ότι το Δικαστήριο δεν θα πρέπει να επανεξετάσει το ζήτημα αυτό), το πρόβλημα του ορισμού του ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας. Δεύτερον, πεπεισμένος, κατά την ολοκλήρωση της αναλύσεώς μου, ότι το επίδικο σύνθημα είναι ισχυρισμός επί θεμάτων υγείας υπό την έννοια του κανονισμού 1924/2006, θα εξετάσω το ζήτημα της διαχρονικής εφαρμογής του άρθρου 10 του κανονισμού.

B – Επικουρικός και εκ προοιμίου: επί της έννοιας του «ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας»

1. Ευρεία ερμηνεία της έννοιας του «ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας»

38. Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 2, σημείο 5, του κανονισμού 1924/2006, ο «ισχυρισμός επί θεμάτων υγείας» ορίζεται ως «κάθε ισχυρισμός που δηλώνει, υπονοεί ή οδηγεί στο συμπέρασμα ότι υπάρχει σχέση μεταξύ μιας κατηγορίας τροφίμων, ενός τροφίμου ή ενός συστατικού του και της υγείας».

39. Η έννοια αυτή ερμηνεύθηκε από το Δικαστήριο για πρώτη φορά στην προπαρατεθείσα απόφαση *Deutsches Weintor*. Πράγματι, «[...]από το γράμμα του άρθρου 2, παράγραφος 2, σημείο 5, του κανονισμού 1924/2006 προκύπτει ότι ο “ισχυρισμός επί θεμάτων υγείας”, κατά την έννοια του εν λόγω κανονισμού, ορίζεται με βάση τη σχέση που πρέπει να υφίσταται μεταξύ, αφενός, ενός τροφίμου ή ενός εκ των συστατικών του και, αφετέρου, της υγείας»¹³.

40. Ελλείψει ακριβέστερων στοιχείων εκτιμήσεως στον κανονισμό, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι «[ο] ορισμός αυτός δεν περιέχει καμία διευκρίνιση όσον αφορά το αν η σχέση αυτή πρέπει να είναι άμεση ή έμμεση, ούτε όσον αφορά την έντασή της ή τη διάρκειά της [και ότι], [υ]πό τις συνθήκες αυτές, *είναι επιβεβλημένη η ευρεία ερμηνεία του όρου “σχέση”*»¹⁴.

41. Πριν εξετάσω το ενδεχόμενο εφαρμογής του ορισμού αυτού στο επίδικο σύνθημα, θα διατυπώσω δύο ακόμη παρατηρήσεις.

42. Αφενός, η θεωρία δεν φαίνεται να έχει αμφισβητήσει την ορθότητα της εν λόγω, αν όχι διασταλτικής, τουλάχιστον ευρείας ερμηνείας της έννοιας του ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας¹⁵.

¹³ — Προπαρατεθείσα απόφαση (σκέψη 34).

¹⁴ — Όπ.π. (σκέψη 34), η υπογράμμιση δική μου.

¹⁵ — Σε σχέση με την ως άνω έννοια του «ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας», ο Sébastien Roset αναφέρεται πράγματι σε ένα «ωραίο παράδειγμα των εν λόγω ανοικτών ή catch all εννοιών, των οποίων το νομικό περιεχόμενο είναι παραπάνω από ασαφές και προορίζεται να καταλάβει όσο το δυνατόν περισσότερες πραγματικές καταστάσεις, ικανές να θίξουν την προστασία των καταναλωτών». Κατά τον συγγραφέα αυτόν, το Δικαστήριο προέκρινε, επομένως, «μια ευρεία αντίληψη της έννοιας, υπέρ της οποίας συνηγορούσε το γράμμα του άρθρου 2 [του κανονισμού]» (η υπογράμμιση δική μου, Roset, S., «Santé publique: publicité et étiquetage des alcools et protection des consommateurs», *Europe*, Νοέμβριος 2012, σχόλιο 430). Βλ. και Prouteau, J., «Santé publique et libertés économiques: une nouvelle illustration d'une conciliation favorable à la santé publique», *Revue Lamy Droit des affaires*, 77(2012), σ. 66 έως 68· Van der Meulen, B., και van der Zee, E., «“Through the Wine Gate” First Steps towards Human Rights Awareness in EU Food (Labelling) Law», *European food and feed law review*, 1(2013), σ. 41 έως 52, ιδίως σ. 44.

43. Αφετέρου, το Δικαστήριο επιβεβαίωσε πρόσφατα την προσέγγισή του όσον αφορά την έννοια του ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας στην απόφασή του *Green – Swan Pharmaceuticals CR*¹⁶.

44. Στην υπόθεση αυτή, το Δικαστήριο εκλήθη να ερμηνεύσει την έννοια του «ισχυρισμού περί μείωσης του κινδύνου εκδήλωσης ασθένειας» ο οποίος ορίζεται, στο άρθρο 2, παράγραφος 2, σημείο 6, του κανονισμού 1924/2006, ως «κάθε ισχυρισμός επί θεμάτων υγείας που δηλώνει, υπονοεί ή οδηγεί στο συμπέρασμα ότι η κατανάλωση κατηγορίας τροφίμων, τροφίμου ή συστατικού του μειώνει σημαντικά τον παράγοντα κινδύνου για την εκδήλωση ανθρώπινης ασθένειας».

45. Παρά την παρουσία της λέξεως «σημαντικά» στον ορισμό, το Δικαστήριο έκρινε ότι «[η] χρήση των ρημάτων “υπονοεί ή οδηγεί στο συμπέρασμα” υποδηλώνει ότι για να χαρακτηριστεί ένας ισχυρισμός ως “ισχυρισμός περί μείωσης του κινδύνου εκδήλωσης ασθένειας”, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, δεν απαιτείται να αναφέρεται ρητώς ότι η κατανάλωση ενός τροφίμου μειώνει αισθητά παράγοντα κινδύνου εκδηλώσεως ανθρώπινης ασθένειας. *Αρκεί ο ισχυρισμός αυτός να δημιουργεί στον κανονικά πληροφορημένο και ευλόγως προσεκτικό και ενημερωμένο μέσο καταναλωτή την εντύπωση ότι η μείωση του παράγοντα κινδύνου είναι αισθητή*»¹⁷.

2. Η εφαρμογή του ορισμού στο επίδικο σύνθημα

46. Από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι η Ehrmann διαθέτει στο εμπόριο λευκό τυρόπηγμα με φρούτα, με την ονομασία *Monsterbacke*. Το προϊόν πωλείται σε συσκευασίες αποτελούμενες από έξι κύπελλα των 50 γραμμαρίων (g). Το διαφημιστικό σύνθημα «Τόσο σημαντικό όσο το καθημερινό ποτήρι γάλα!» είναι τυπωμένο στην άνω επιφάνεια κάθε συσκευασίας.

47. Επομένως, το σύνθημα αυτό εκφράζει την ιδέα ότι το επίμαχο προϊόν έχει την ίδια σημασία με ένα ποτήρι γάλα για την καθημερινή διατροφή.

48. Κατ' αρχάς, συμμερίζομαι συναφώς την ιδέα που υιοθετεί το αιτούν δικαστήριο, ότι υπάρχει στον μέσο καταναλωτή μια ευρέως διαδεδομένη αντίληψη —που επιβεβαιώνεται από την επιστημονική κοινότητα¹⁸— όσον αφορά το ευεργετικό αποτέλεσμα του γάλακτος για την υγεία, ιδίως στα παιδιά. Η ίδια η Ευρωπαϊκή Ένωση έθεσε σε εφαρμογή ένα πρόγραμμα με τίτλο «Γάλα στα σχολεία», το οποίο προσφέρει από το 1977 επιδοτήσεις για τη διάθεση γαλακτοκομικών προϊόντων σε μειωμένες τιμές στα σχολεία¹⁹. Το πρόγραμμα αυτό, όπως και το πρόγραμμα «Φρούτα στα σχολεία», επιδιώκει τον διπλό στόχο να συμβάλει στη σταθεροποίηση της αγοράς και να προωθήσει την υγιεινή διατροφή. Στην ειδική έκθεση 10/2011 που είναι αφιερωμένη στην αξιοποίηση των εν λόγω προγραμμάτων, το Ελεγκτικό Συνέδριο υπογραμμίζει τα εξής: «Συγκεκριμένα, όσον αφορά το πρόγραμμα “Γάλα στα σχολεία”, το οποίο αρχικά είχε προβλεφθεί ως μέσο “διάθεσης πλεονασμάτων”, η Επιτροπή παρουσίασε σταδιακά τη διατροφική διάστασή του ως τον κύριο στόχο του»²⁰.

49. Άλλωστε, εάν δεν υφίστατο η εν λόγω ευρέως διαδεδομένη αντίληψη, θα μπορούσαν να διατυπωθούν αμφιβολίες ως προς τη χρησιμότητα που παρουσιάζει για τον παραγωγό η αναγραφή του συνθήματος αυτού σε έκαστο των κυπέλλων λευκού τυροπήγματος που προτείνει προς πώληση.

16 — Απόφαση της 18ης Ιουλίου 2013, C-299/12 (σκέψη 22).

17 — Όπ.π. (σκέψη 24), η υπογράμμιση δική μου.

18 — Βλ., μεταξύ άλλων, υπό την έννοια αυτή, την ανακοίνωση της Académie Nationale de Médecine (Γαλλία) σχετικά με τα γαλακτοκομικά προϊόντα, που υιοθετήθηκε την 1η Απριλίου 2008 (*Bull. Acad. Med.* 2008, τόμος 192, αριθ. 4, σ. 723 έως 730) και τις κατευθυντήριες αρχές για τη διατροφή των παιδιών ηλικίας από 6 έως 24 μηνών, τα οποία δεν θηλάζουν, στο πλαίσιο του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας.

19 — Βλ. τον κανονισμό (ΕΚ) 657/2008 της Επιτροπής, της 10ης Ιουλίου 2008, για τη θέσπιση λεπτομερών κανόνων εφαρμογής του κανονισμού (ΕΚ) 1234/2007 όσον αφορά τη χορήγηση κοινοτικής ενίσχυσης για τη διάθεση γάλακτος και ορισμένων γαλακτοκομικών προϊόντων στους μαθητές των σχολικών ιδρυμάτων (ΕΕ L 183, σ. 17).

20 — Ειδική έκθεση αριθ. 10/2011 «Είναι αποτελεσματικό το πρόγραμμα διανομής γάλακτος στους μαθητές και το σχέδιο προώθησης της κατανάλωσης φρούτων στα σχολεία;», σ. 5.

50. Στη συνέχεια, η χρήση των όρων «τόσο σημαντικό όσο» υποδηλώνει κατ' ανάγκη ότι υπάρχει σχέση μεταξύ του προϊόντος επί του οποίου τίθεται το σύνθημα και του μηνύματος που αναγράφεται επί του επίμαχου προϊόντος, δηλαδή της καθημερινής καταναλώσεως ενός ποτηριού γάλακτος.

51. Επομένως, το επίδικο σύνθημα έχει ως αποτέλεσμα, για να επαναλάβω τους όρους της προπαρατεθείσας αποφάσεως Green – Swan Pharmaceuticals CR, «[να] δημιουργεί στον κανονικά πληροφορημένο και ευλόγως προσεκτικό και ενημερωμένο μέσο καταναλωτή την εντύπωση»²¹ ότι η κατανάλωση του εν λόγω τυροπήγματος με φρούτα έχει, όπως το γάλα, ευεργετικά αποτελέσματα για την υγεία. Με άλλα λόγια, υποδηλώνει την ύπαρξη σχέσεως ανάμεσα στο διαφημιζόμενο τρόφιμο και την υγεία των καταναλωτών, ειδικότερα των παιδιών.

52. Δεδομένου ότι, κατά τον ορισμό του ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας του άρθρου 2, παράγραφος 2, σημείο 5, του κανονισμού, όπως ερμηνεύθηκε από το Δικαστήριο στην προπαρατεθείσα απόφαση Deutsches Weintor, οποιαδήποτε σχέση —άμεση ή έμμεση, χαλαρή ή έντονη, μικρής ή μεγάλης διάρκειας— που συνεπάγεται βελτίωση της καταστάσεως της υγείας χάρη στην κατανάλωση ενός τροφίμου, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού²², εκτιμώ ότι το επίδικο σύνθημα εμπίπτει στο καθ' ύλην πεδίο εφαρμογής του κανονισμού, ως ισχυρισμός επί θεμάτων υγείας.

53. Αυτό δεν συμβαίνει στην περίπτωση συνθήματος του τύπου «μια ευχαρίστηση που κάνει καλό», το οποίο είναι τυπωμένο σε κουτί με φακελάκια πράσινου τσαγιού, ή «ό,τι το καλύτερο από γάλα και δημητριακά» σε μια μπάρα με σοκολάτα. Πράγματι, τέτοια συνθήματα —εκτός του ότι το πρώτο καταλήγει σε πλεονασμό, εφόσον το κύριο χαρακτηριστικό της ευχαριστήσεως είναι ότι κάνει καλό— δεν περιέχουν καμία αναφορά στην υγεία. Το πρώτο παραπέμπει σε μια εντύπωση γενικής ευεξίας, ενώ το δεύτερο οδηγεί στο συμπέρασμα ότι για την παρασκευή του επίμαχου προϊόντος χρησιμοποιήθηκε ό,τι το καλύτερο και από τα δύο συστατικά που το συνθέτουν (το γάλα και τα δημητριακά).

54. Άλλωστε, η θέση αυτή επιρρωννύεται από την ερμηνεία που έδωσε το Δικαστήριο στους όρους «υπονοεί» και «οδηγεί στο συμπέρασμα» που περιλαμβάνονται στον ορισμό των ισχυρισμών περί μείωσης του κινδύνου εκδηλώσεως ασθένειας.

55. Πράγματι, όπως ήδη ανέφερα προηγουμένως, το Δικαστήριο έκρινε ότι «η χρήση των ρημάτων “υπονοεί ή οδηγεί στο συμπέρασμα” υποδηλώνει ότι για να χαρακτηριστεί ένας ισχυρισμός ως “ισχυρισμός περί μείωσης του κινδύνου εκδήλωσης ασθένειας”, κατά την έννοια [του άρθρου 2, παράγραφος 2, σημείο 6, του κανονισμού 1924/2006], δεν απαιτείται να αναφέρεται ρητώς ότι η κατανάλωση ενός τροφίμου μειώνει αισθητά παράγοντα κινδύνου εκδηλώσεως ανθρώπινης ασθένειας. Αρκεί ο ισχυρισμός αυτός να δημιουργεί στον κανονικά πληροφορημένο και ευλόγως προσεκτικό και ενημερωμένο μέσο καταναλωτή την εντύπωση ότι η μείωση του παράγοντα κινδύνου είναι αισθητή»²³.

56. Πάντως, ο κανονισμός χρησιμοποιεί επίσης τα ρήματα «υπονοεί» και «οδηγεί στο συμπέρασμα» για να ορίσει τον ισχυρισμό επί θεμάτων υγείας. Κατά συνέπεια, εάν μεταφερθεί στην υπό κρίση υπόθεση η ερμηνεία των δύο αυτών όρων από το Δικαστήριο στην προπαρατεθείσα απόφαση Green – Swan Pharmaceuticals CR, τούτο σημαίνει ότι αρκεί ότι ένας ισχυρισμός προκαλεί στον μέσο καταναλωτή την εντύπωση ότι υπάρχει σχέση μεταξύ μιας κατηγορίας τροφίμων, ενός τροφίμου ή ενός από τα συστατικά του, αφενός, και της υγείας, αφετέρου, για να αποτελέσει ισχυρισμό επί θεμάτων υγείας υπό την έννοια του κανονισμού.

21 — Σκέψη 24 της αποφάσεως.

22 — Σκέψη 34 της αποφάσεως.

23 — Προπαρατεθείσα απόφαση Green – Swan Pharmaceuticals CR (σκέψη 24), η υπογράμμιση δική μου.

57. Στο μέτρο που είναι σαφές, όπως διευκρινίσθηκε προηγουμένως, ότι το επίδικο σύνθημα είναι ικανό να προκαλέσει στον μέσο καταναλωτή την εντύπωση ότι η κατανάλωση του λευκού τυροπήγματος στη συσκευασία του οποίου είναι τυπωμένο το εν λόγω σύνθημα είναι ευεργετική για την υγεία, εφόσον είναι εξίσου σημαντικό με το καθημερινό ποτήρι γάλα, ανταποκρίνεται στον ορισμό του ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας του άρθρου 2, παράγραφος 2, σημείο 5, του κανονισμού.

58. Τέλος, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 10ης Οκτωβρίου 2013, αναφέρθηκε η πιθανότητα να προκαλέσει ο εν λόγω ορισμός του ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας κατακερματισμό της αγοράς σε βάρος της ευρωπαϊκής οικονομίας. Δεν πιστεύω ότι πρόκειται περί αυτού.

59. Πρώτον, το γεγονός ότι ένα σύνθημα χαρακτηρίζεται ως ισχυρισμός επί θεμάτων υγείας υπό την έννοια του κανονισμού 1924/2006 δεν συνεπάγεται την απαγόρευσή του. Το σύνθημα αυτό μπορεί να εξακολουθήσει να χρησιμοποιείται και μάλιστα στο σύνολο του εδάφους της Ένωσης, εάν η επισήμανση του προϊόντος τηρεί τους όρους που θέτει ο κανονισμός, ιδίως στο άρθρο 10.

60. Δεύτερον, μολονότι ενδέχεται να υπάρξουν αποκλίσεις όσον αφορά την εκτίμηση ανάλογα με τον τόπο της καταναλώσεως του προϊόντος, αυτές είναι σύμφυτες με την απόφαση του νομοθέτη να επιλέξει ως σημείο αναφοράς, «[σ]ύμφωνα με την αρχή της αναλογικότητας και προκειμένου να υλοποιηθεί η προστασία που παρέχει ο παρών κανονισμός, [...] τον μέσο καταναλωτή, ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση και είναι ευλόγως παρατηρητικός και προσεκτικός, λαμβανομένων υπόψη των κοινωνικών, πολιτιστικών και γλωσσικών παραγόντων [...]»²⁴. Ενόψει της επιλογής αυτής, μπορεί να μην πρόκειται κατ' ανάγκη για τον μέσο καταναλωτή που είναι ο ίδιος για όλη την Ένωση. Για τον λόγο αυτόν, επειδή «[η] έννοια του μέσου καταναλωτή δεν αποτελεί στατιστική [έννοια]»²⁵, «[τ]α εθνικά δικαστήρια και οι εθνικές αρχές θα πρέπει να χρησιμοποιούν τη δική τους κρίση, λαμβάνοντας υπόψη τη νομολογία του Δικαστηρίου, για να προσδιορίζουν την τυπική αντίδραση του μέσου καταναλωτή σε μία δεδομένη περίπτωση»²⁶.

61. Τρίτον, είναι δυνατόν ένα προϊόν, ή ένα από τα συστατικά του, να μην έχει, όσον αφορά την υγεία, θετικώς φορτισμένο σημασιολογικό περιεχόμενο σε παγκόσμια κλίμακα. Στην περίπτωση αυτή, εάν ο παραγωγός του επιθυμεί να το διαθέσει στο εμπόριο στο σύνολο του εδάφους της Ένωσης, θα επιλέξει ο ίδιος να προκρίνει διαφορετική συσκευασία ανάλογα με τις χώρες ή να εγκαταλείψει το επίμαχο σύνθημα, χωρίς να πρέπει να θεωρηθεί ότι η επιλογή αυτή οφείλεται στον κανονισμό 1924/2006 ή στον ορισμό του ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας που περιέχει.

62. Νομίζω ότι το επίδικο σύνθημα συνιστά, επομένως, ισχυρισμό επί θεμάτων υγείας υπό την έννοια του κανονισμού 1924/2006. Η ανάλυσή μου με οδηγεί, κατά συνέπεια, στην εξέταση του προδικαστικού ερωτήματος που υπέβαλε το αιτούν δικαστήριο. Εάν το Δικαστήριο δεν συμφωνήσει με τη γνώμη μου και κρίνει ότι το επίδικο σύνθημα δεν εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1924/2006, το προδικαστικό ερώτημα θα καθίστατο υποθετικό και δεν θα έχρηζε απαντήσεως.

Γ – Η διαχρονική εφαρμογή του άρθρου 10 του κανονισμού 1924/2006

1. Υφίσταται δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 10, παράγραφος 3, του κανονισμού 1924/2006;

63. Το προδικαστικό ερώτημα έγκειται στο κατά πόσον, όπως επισημαίνει η Επιτροπή, η εφαρμοστέα διάταξη, στην περίπτωση κατά την οποία το επίδικο σύνθημα όντως συνιστά ισχυρισμό επί θεμάτων υγείας, είναι μάλλον η παράγραφος 3 του άρθρου 10 του κανονισμού, παρά η παράγραφος 2 του άρθρου αυτού.

24 — Αιτιολογική σκέψη 16 του κανονισμού 1924/2006.

25 — Όπ.π.

26 — Όπ.π.

64. Προφανώς εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να εκτιμήσει αν το επίδικο σύνθημα αναφέρεται, κατά τους όρους του άρθρου 10, παράγραφος 3, του κανονισμού, «σε γενικά, μη προσδιοριζόμενα, ευεργετικά αποτελέσματα της θρεπτικής ουσίας ή του τροφίμου στο σύνολο της υγείας ή στην ευεξία ως αποτέλεσμα καλής υγείας»²⁷.

65. Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, το σύνθημα θα ήταν αντίθετο προς τον κανονισμό 1924/2006, στο μέτρο που το άρθρο 10, παράγραφος 3, του εν λόγω κανονισμού ισχύει από την 1η Ιουλίου 2007 και απαιτεί να έχουν δημοσιευθεί οι κατάλογοι που προβλέπονται στα άρθρα 13 και 14, πράγμα που δεν συνέβαινε κατά τον χρόνο των επίδικων πραγματικών περιστατικών.

66. Στην αντίθετη περίπτωση, η απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα θα ήταν χρήσιμη για το αιτούν δικαστήριο.

2. Οι προϋποθέσεις του άρθρου 10, παράγραφος 2, του κανονισμού 1924/2006 και οι συγκρουόμενες θέσεις

67. Το άρθρο 10 του κανονισμού 1924/2006 ορίζει ότι απαγορεύονται οι ισχυρισμοί επί θεμάτων υγείας. Για να είναι σύννομοι, πρέπει να πληρούν τρεις προϋποθέσεις:

- να συνάδουν προς τις γενικές απαιτήσεις του κεφαλαίου II (άρθρα 3 έως 7) του κανονισμού 1924/2006,
- να συνάδουν προς τις ειδικές απαιτήσεις του κεφαλαίου IV (άρθρα 10 έως 19) του κανονισμού 1924/2006,
- να έχουν εγκριθεί σύμφωνα με τον κανονισμό 1924/2006 και να περιλαμβάνονται στους καταλόγους εγκεκριμένων ισχυρισμών που προβλέπονται στα άρθρα 13 και 14 του κανονισμού.

68. Κατά το αιτούν δικαστήριο, πληρούται η πρώτη από τις τρεις προϋποθέσεις σχετικά με τη νομιμότητα των ισχυρισμών επί θεμάτων υγείας. Εκτιμά, αντιθέτως, ότι η τρίτη προϋπόθεση δεν θα μπορούσε να συντρέχει, στο μέτρο που οι κατάλογοι που προβλέπονται στα άρθρα 13 και 14 του κανονισμού 1924/2006 δεν είχαν ακόμη θεσπισθεί κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών. Τέλος, επί της δεύτερης προϋποθέσεως, υποβάλλει το προδικαστικό ερώτημα αν η διάταξη του άρθρου 10, παράγραφος 2, του κανονισμού 1924/2006 ήταν ήδη εφαρμοστέα το έτος 2010, που είναι ο κρίσιμος χρόνος για την επίλυση της διαφοράς.

69. Ως προς το ζήτημα αυτό, υποστηρίζονται, κατά το αιτούν δικαστήριο, τρεις, συγκρουόμενες μεταξύ τους, απόψεις:

- κατά την πρώτη άποψη, την οποία υποστηρίζει η Επιτροπή, το άρθρο 10, παράγραφος 2, του κανονισμού 1924/2006 τυγχάνει εφαρμογής, όπως το σύνολο του κανονισμού, από την 1η Ιουλίου 2007, ημερομηνία την οποία τάσσει το άρθρο 29, παράγραφος 2, του εν λόγω κανονισμού.
- κατά τη δεύτερη άποψη, την οποία υποστηρίζει η Ehmman, οι υποχρεώσεις επισημάνσεως που προβλέπει το άρθρο 10, παράγραφος 2, του κανονισμού 1924/2006 εφαρμόζονται από τον χρόνο θεσπίσεως του ίδιου του καταλόγου των εγκεκριμένων ισχυρισμών, σύμφωνα με το άρθρο 13, παράγραφος 3, του κανονισμού, μνεία δε των καταλόγων αυτών γίνεται στην παράγραφο 1 του εν λόγω άρθρου.

27 — «Πράγματι, μολονότι, βάσει των στοιχείων της δικογραφίας, η εν λόγω θέση επιδέχεται αμφισβήτηση, αυτή δύναται να επιβεβαιωθεί από το εθνικό δικαστήριο» (προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Υ. Bot στην υπόθεση που κατέληξε στην προπαρατεθείσα απόφαση Winner Wetten, σημείο 36).

— κατά την τρίτη άποψη, οι διατάξεις του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχεία α', γ' και δ', του κανονισμού 1924/2006 εφαρμόζονται από την 1η Ιουλίου 2007, ενώ οι διατάξεις του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχείο β', τυγχάνουν εφαρμογής από το χρονικό σημείο κατά το οποίο υφίσταται κατάλογος των εγκεκριμένων ισχυρισμών επί θεμάτων υγείας.

3. Εκτίμηση

70. Συμφωνώ με τη γνώμη της Επιτροπής και τάσσομαι υπέρ της πρώτης απόψεως.

71. Πρώτον, εάν περιοριστώ μόνο στο κείμενο του κανονισμού, επισημαίνω ότι, κατά το άρθρο 29, παράγραφος 1, του κανονισμού 1924/2006, αυτός τέθηκε σε ισχύ είκοσι ημέρες μετά τη δημοσίευσή του στην *Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης* και ότι έχει εφαρμογή, σύμφωνα με την παράγραφο 2 του εν λόγω άρθρου, από την 1η Ιουλίου 2007.

72. Όπως υπογραμμίζει η Επιτροπή, η εν λόγω ημερομηνία εφαρμογής ισχύει για τον κανονισμό στο σύνολό του. Δεν προβλέπεται καμία παρέκκλιση.

73. Διαπιστώνω, στη συνέχεια, ότι καμία από τις μεταβατικές διατάξεις του άρθρου 28 του κανονισμού δεν προβλέπει παρέκκλιση από το άρθρο 10, παράγραφος 2, του κανονισμού αυτού.

74. Οι παράγραφοι 1 και 2 του άρθρου 28 αφορούν, αφενός, τα τρόφιμα που διατέθηκαν στην αγορά ή επισημάνθηκαν πριν από την 1η Ιουλίου 2007 και, αφετέρου, τα προϊόντα που φέρουν εμπορικά σήματα ή εμπορικές ονομασίες που υπήρχαν πριν από την 1η Ιανουαρίου 2005. Εν προκειμένω, πάντως, δεν συντρέχει καμία από τις δύο αυτές περιπτώσεις.

75. Ούτε οι παράγραφοι 3 και 4 έχουν εφαρμογή, στο μέτρο που αφορούν αποκλειστικά τους ισχυρισμούς επί θεμάτων διατροφής.

76. Οι παράγραφοι 5 και 6 αναφέρονται στους ισχυρισμούς επί θεμάτων υγείας, αλλά μόνον η παράγραφος 5 έχει εφαρμογή στο επίδικο σύνθημα, στο μέτρο που αφορά τους ισχυρισμούς υπό την έννοια του άρθρου 13, παράγραφος 1, στοιχείο α', δηλαδή τους ισχυρισμούς επί θεμάτων υγείας, οι οποίοι περιγράφουν ή μνημονεύουν τον ρόλο θρεπτικής ή άλλης ουσίας στην αύξηση, την ανάπτυξη και τις λειτουργίες του οργανισμού²⁸.

77. Πάντως, κατά τη διάταξη αυτή, οι εν λόγω ισχυρισμοί επί θεμάτων υγείας επιτρέπεται να χρησιμοποιούνται από την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος του κανονισμού και μέχρι την έγκριση του καταλόγου του άρθρου 13, παράγραφος 3, υπ' ευθύνη των επιχειρήσεων τροφίμων και υπό την προϋπόθεση ότι συνάδουν προς τον κανονισμό.

78. Δεν συμφωνώ με την ανάλυση της Ehrmann ότι το άρθρο 28, παράγραφος 5, του κανονισμού 1924/2006 είχε ως συνέπεια την προσωρινή αναστολή της εφαρμογής της προϋποθέσεως εγκρίσεως που προβλέπει το άρθρο 10, παράγραφος 1, και, *συνακολούθως*, του συνόλου των υποχρεώσεων που προβλέπει, περιλαμβανομένης και της μνείας των ειδικών πληροφοριών που εκτίθενται διεξοδικά στην παράγραφο 2.

79. Αντιθέτως, στο μέτρο που το άρθρο 28, παράγραφος 5, του κανονισμού 1924/2006, αφενός, αφορά ακριβώς το προγενέστερο της θεσπίσεως του καταλόγου των εγκεκριμένων ισχυρισμών χρονικό διάστημα και, αφετέρου, υπενθυμίζει ρητώς ότι ο ισχυρισμός επί θεμάτων υγείας που χρησιμοποιήθηκε κατά τη διάρκεια αυτής της μεταβατικής περιόδου θα πρέπει να συνάδει προς τον

28 — Όσον αφορά το άρθρο 28, παράγραφος 6, του κανονισμού, αναφέρεται στους ισχυρισμούς επί θεμάτων υγείας, πλην των ισχυρισμών των άρθρων 13, παράγραφος 1, στοιχείο α', και 14.

κανονισμό στο σύνολό του, δεν αντιλαμβάνομαι τους λόγους οι οποίοι θα μπορούσαν να αποκλείσουν τις υποχρεώσεις του άρθρου 10, παράγραφος 2, του κανονισμού, ούτε, κατά μείζονα λόγο, μία εξ αυτών [όπως αυτή του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχείο β', του κανονισμού, σύμφωνα με την τρίτη άποψη που εκθέτει το αιτούν δικαστήριο].

80. Ούτε το επιχείρημα που συνδέεται με την υποχρέωση τροποποίησης, κατόπιν της θεσπίσεως ενός εκ των καταλόγων που προβλέπονται στο άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού 1924/2006, της επισημάνσεως η οποία συμμορφώθηκε προς το άρθρο 10, παράγραφος 2, κατά τη μεταβατική περίοδο μου φαίνεται πειστικό.

81. Πράγματι, ακόμη και αν η εφαρμογή του άρθρου 10, παράγραφος 2, του κανονισμού επρόκειτο να ανασταλεί, η τροποποίηση της επισημάνσεως θα ήταν εν πάση περιπτώσει αναγκαία κατά τη λήξη της μεταβατικής περιόδου, διότι είτε ο ισχυρισμός θα περιλαμβανόταν έκτοτε στον κατάλογο των εγκεκριμένων ισχυρισμών και ο παραγωγός θα έπρεπε, επομένως, να προσθέσει τα στοιχεία του άρθρου 10, παράγραφος 2, του κανονισμού 1924/2006, είτε ο ισχυρισμός δεν εγκρίνεται και ο παραγωγός θα πρέπει να τον αποσύρει από την επισήμανση που χρησιμοποίησε κατά τη διάρκεια της μεταβατικής περιόδου. Σε αμφότερες τις περιπτώσεις, θα υπάρξει οπωσδήποτε τροποποίηση. Κατά συνέπεια, η δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 10, παράγραφος 2, του κανονισμού ήδη από την 1η Ιουλίου 2007 προκαταλαμβάνει χρονικά την αναπόφευκτη εγγραφή, σε περίπτωση εγκρίσεως, των στοιχείων που περιέχει.

82. Δεύτερον, κατά την πρώτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού, οι σκοποί του συνίστανται στο να εξασφαλιστεί υψηλού επιπέδου προστασία των καταναλωτών και να διευκολυνθεί η επιλογή τους όσον αφορά τα τρόφιμα.

83. Η παρουσία υποχρεωτικών πληροφοριών στην επισήμανση συμβάλλει στην πραγματοποίηση των σκοπών αυτών. Όπως ορθώς αναφέρει η Επιτροπή, οι πληροφορίες αυτές δεν παρουσιάζουν απλώς πρωταρχικό ενδιαφέρον για τον καταναλωτή όταν το τρόφιμο αποτελεί το αντικείμενο διαφημίσεως η οποία χρησιμοποιεί ισχυρισμό επί θεμάτων υγείας που περιλαμβάνεται ήδη στους καταλόγους των εγκεκριμένων ισχυρισμών σύμφωνα με τα άρθρα 13 και 14 του κανονισμού, αλλά επίσης, και μάλιστα ακόμη περισσότερο, όταν ο ισχυρισμός επί θεμάτων υγείας χρησιμοποιείται επί τη βάση των μεταβατικών διατάξεων του άρθρου 28, παράγραφοι 5 και 6, του κανονισμού, πριν από την ενδεχόμενη μελλοντική του έγκριση για το σύνολο του εδάφους της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

84. Επομένως, πέραν του ότι σέβεται το γράμμα του κανονισμού, η ερμηνεία του άρθρου 10, παράγραφος 2, του κανονισμού σύμφωνα με την οποία οι υποχρεώσεις παροχής πληροφοριών που περιέχει ήταν ήδη εφαρμοστέες από την 1η Ιουλίου 2007, συνάδει και προς τους σκοπούς του νομοθέτη.

85. Τρίτον, και η συστηματική ερμηνεία του κειμένου επιρρωννύει την άποψη περί της εφαρμογής του άρθρου 10, παράγραφος 2, του κανονισμού το 2010.

86. Κατά το άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού, οι ισχυρισμοί επί θεμάτων υγείας κατ' αρχήν απαγορεύονται. Για να υπάρξει παρέκκλιση από τον κανόνα αυτόν, οι ως άνω ισχυρισμοί πρέπει να συνάδουν, πρωτίστως, προς τις γενικές απαιτήσεις του Κεφαλαίου II του κανονισμού, στη συνέχεια, προς τις ειδικές απαιτήσεις του Κεφαλαίου IV και, τέλος, να έχουν εγκριθεί σύμφωνα με τον κανονισμό και να περιλαμβάνονται στους καταλόγους εγκεκριμένων ισχυρισμών που προβλέπονται στα άρθρα 13 και 14.

87. Επομένως, το άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού διατυπώνει μια σειρά προϋποθέσεων οι οποίες, ελλείψει διευκρινίσεων περί του αντιθέτου, είναι προφανές ότι είναι σωρευτικές και ισοδύναμες.

88. Οι κατευθυντήριες γραμμές που περιέχονται στο παράρτημα της εκτελεστικής αποφάσεως 2013/63/ΕΕ της Επιτροπής, της 24ης Ιανουαρίου 2013, σχετικά με τη θέσπιση κατευθυντήριων γραμμών για την εφαρμογή ειδικών όρων για τους ισχυρισμούς υγείας που καθορίζονται στο άρθρο 10 του κανονισμού, επιβεβαιώνουν τα ανωτέρω, διευκρινίζοντας, σε σχέση με την εφαρμογή του άρθρου 10 του κανονισμού, ότι «ακόμη και εγκεκριμένοι ισχυρισμοί [επί θεμάτων] υγείας δεν μπορούν να χρησιμοποιούνται αν δεν ικανοποιούν πλήρως τις απαιτήσεις του κανονισμού. Αντίστοιχα, ακόμη και αν ένας ισχυρισμός είναι εγκεκριμένος και περιλαμβάνεται στους καταλόγους των επιτρεπόμενων ισχυρισμών [επί θεμάτων] υγείας, οι εθνικές αρχές οφείλουν να ενεργήσουν αν η χρήση του ισχυρισμού δεν συμμορφώνεται με όλες τις απαιτήσεις του κανονισμού»²⁹.

89. Από την τρίτη προϋπόθεση που τάσσει το άρθρο 10, παράγραφος 1, δηλαδή ότι οι ισχυρισμοί έχουν εγκριθεί και «περιλαμβάνονται στους καταλόγους εγκεκριμένων ισχυρισμών που προβλέπονται στα άρθρα 13 και 14», δεν μπορεί να συναχθεί ότι το άρθρο 10, παράγραφος 2, εφαρμόζεται μόνον εάν οι κατάλογοι αυτοί υφίστανται.

90. Το άρθρο 10, παράγραφος 2, του κανονισμού διευκρινίζει, πράγματι, τις απαιτήσεις που πρέπει να πληρούνται κατά τη *συγκεκριμένη* χρήση του ισχυρισμού επί θεμάτων υγείας. Πάντως, ορισμένοι ισχυρισμοί επί θεμάτων υγείας μπορούν να χρησιμοποιηθούν επί τη βάση των μεταβατικών διατάξεων του άρθρου 28, παράγραφοι 5 και 6, του κανονισμού, πριν από οποιαδήποτε έγκριση στο επίπεδο της Ένωσης και, επομένως, όχι μόνο μετά την έγκρισή τους και την ένταξή τους στους καταλόγους εγκεκριμένων ισχυρισμών.

91. Επομένως, συμφωνώ με την Επιτροπή καθόσον αυτή εκθέτει, στις γραπτές παρατηρήσεις της, ότι με τις διατάξεις αυτές ο κανονισμός λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι ισχυρισμοί επί θεμάτων υγείας χρησιμοποιούνταν ήδη στην επισήμανση τροφίμων εντός των κρατών μελών κατά τον χρόνο ενάρξεως της ισχύος του κανονισμού και ότι προβλέπει επαρκή μεταβατικά μέτρα «για να μπορέσουν οι υπεύθυνοι των επιχειρήσεων τροφίμων να προσαρμοσθούν στις απαιτήσεις του [...] κανονισμού»³⁰, λαμβάνοντας υπόψη το συμφέρον του καταναλωτή.

92. Πρόκειται, ιδίως, για τους ισχυρισμούς, υπό την έννοια του άρθρου 13, παράγραφος 1, στοιχείο α', του κανονισμού, οι οποίοι επιτρέπεται, δυνάμει του άρθρου 28, παράγραφος 5, να χρησιμοποιούνται από την ημερομηνία ενάρξεως ισχύος του κανονισμού μέχρι την έγκριση του καταλόγου που προβλέπεται στο άρθρο 13, παράγραφος 3, υπό τον όρον ότι είναι σύμφωνοι προς τις απαιτήσεις του κανονισμού, μέρος του οποίου αποτελεί το άρθρο 10, παράγραφος 2.

93. Εφόσον, κατά το άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού 1924/2006, οι ισχυρισμοί επί θεμάτων υγείας κατ' αρχήν απαγορεύονται και κατ' εξαίρεση επιτρέπονται, μια μεταβατική διάταξη που επιτρέπει τη χρήση τους ενώ δεν πληρούνται, στο σύνολό τους, οι προϋποθέσεις που τάσσει το άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού δεν μπορεί να ερμηνευθεί παρά μόνο συσταλτικά. Κατά συνέπεια, δεδομένου ότι το άρθρο 28, παράγραφος 5, του ίδιου κανονισμού αφορά μόνον τον κατάλογο που προβλέπεται στο άρθρο 13, δεν μπορεί να εφαρμοστεί κατ' επέκταση στις ειδικές προϋποθέσεις του άρθρου 10, παράγραφος 2, έστω και εν μέρει (όπως υποστηρίζει η τρίτη άποψη την οποία εκθέτει το αιτούν δικαστήριο). Το γεγονός ότι ο παραγωγός δεν γνωρίζει τις προϋποθέσεις χρήσεως των ισχυρισμών επί θεμάτων υγείας οι οποίες θα καθορισθούν στον κατάλογο που προβλέπει το άρθρο 13 του κανονισμού δεν μου φαίνεται ότι εμποδίζει τον προσδιορισμό της «ποσότητας του τροφίμου και [του] τρόπου καταναλώσεως που απαιτούνται ώστε να επιτευχθεί το ευεργετικό αποτέλεσμα που δηλώνει ο ισχυρισμός», μοναδική απαίτηση του άρθρου 10, παράγραφος 2, στοιχείο β' (η οποία, κατά την τρίτη άποψη που εκθέτει το αιτούν δικαστήριο, δεν καθίσταται εφαρμοστέα από την 1η Ιουλίου 2007).

29 — ΕΕ L 22, σ. 25. Βλ., ιδίως, Εισαγωγή των κατευθυντήριων γραμμών, δεύτερο εδάφιο, τελευταία περίοδος.

30 — Αιτιολογική σκέψη 35 του κανονισμού 1924/2006.

94. Επομένως, στο πλαίσιο συστηματικής ερμηνείας του κανονισμού, δεν μπορεί να αναλυθεί μεμονωμένα η σχέση μεταξύ των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 10. Πρέπει, αντιθέτως, να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η χρήση ισχυρισμών επί θεμάτων υγείας —που το άρθρο 10, παράγραφος 2, υποβάλλει σε ειδικές υποχρεώσεις επισημάνσεως— επιτρέπεται δυνάμει άλλων διατάξεων του κανονισμού.

95. Επιπλέον, το άρθρο 19 του κανονισμού προβλέπει ότι ο αιτών τη διατύπωση του ισχυρισμού ή ο χρήστης τέτοιου ισχυρισμού που περιλαμβάνεται στον έναν από τους καταλόγους των άρθρων 13 και 14 μπορεί να ζητήσει τροποποίηση του οικείου καταλόγου.

96. Από το άρθρο αυτό προκύπτει ότι οι κατάλογοι του άρθρου 10, παράγραφος 1, του κανονισμού δεν αποκρυσταλλώνονται οριστικά με τη θέσπισή τους, αλλά μπορούν, αντιθέτως, να εξελίσσονται.

97. Σε μια συνολική θεώρηση του κανονισμού, η εν λόγω δυνατότητα εξελίξεως των καταλόγων των εγκεκριμένων ισχυρισμών συνηγορεί επίσης υπέρ διαχρονικής εφαρμογής του άρθρου 10, παράγραφος 2, ανεξάρτητης από τη θέσπιση των καταλόγων που προβλέπονται στην παράγραφο 1. Πράγματι, θα ήταν ασυνεπές και αντίθετο προς τον σκοπό προστασίας του καταναλωτή που επιδιώκεται με τον κανονισμό 1924/2006 να αναστέλλονται οι ειδικές υποχρεώσεις επισημάνσεως που προβλέπει το άρθρο 10, παράγραφος 2, του κανονισμού εν αναμονή της θεσπίσεως των καταλόγων εγκεκριμένων ισχυρισμών, ενώ οι ίδιοι οι κατάλογοι αυτοί είναι δεκτικοί εξελίξεως.

4. Σύνοψη

98. Λαμβανομένων υπόψη των προηγούμενων σκέψεων και σύμφωνα με τη γραμματική, τεολογική και συστηματική ερμηνεία των άρθρων 10, παράγραφοι 1 και 2, 28, παράγραφος 5, και 29 του κανονισμού 1924/2006, φρονώ ότι τα άρθρα 10, παράγραφος 2, και 28, παράγραφος 5, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι οι υποχρεώσεις επισημάνσεως που περιλαμβάνονται στο άρθρο 10, παράγραφος 2, του κανονισμού πρέπει να τηρούνται ήδη από την 1η Ιουλίου 2007.

V – Πρόταση

99. Κατά συνέπεια, προτείνω στο Δικαστήριο να απαντήσει στο προδικαστικό ερώτημα που του υπέβαλε το Bundesgerichtshof ως εξής:

«Τα άρθρα 10, παράγραφος 2, και 28, παράγραφος 5, του κανονισμού (ΕΚ) 1924/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 2006, **σχετικά με τους ισχυρισμούς διατροφής και υγείας που διατυπώνονται στα τρόφιμα**, όπως τροποποιήθηκε με τον κανονισμό (ΕΕ) 116/2010 της Επιτροπής, της 9ης Φεβρουαρίου 2010, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι οι υποχρεώσεις επισημάνσεως που περιλαμβάνονται στο άρθρο 10, παράγραφος 2, του κανονισμού 1924/2006 πρέπει να τηρούνται ήδη από την 1η Ιουλίου 2007.»